

ApulaistietosuojaValtuutettu Jari Råman

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

TyV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain ja työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain 9 §:n muuttamisesta, HE 12/2020

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettua lakia ja työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annettua lakia.

Lakeihin tehtäisiin Euroopan unionin yleisestä tietosuoja-asetuksesta johtuvat muutokset. Keskeisimmät muutostarpeet liittyvät työ- ja elinkeinotoimiston asiakastietojärjestelmän rekisterinpitäjien ja niiden keskinäisen vastuunjaon määrittämiseen sekä henkilötietojen käsittelytarkoitusten nykyistä tarkempaan määrittämiseen.

Esitystä voidaan pitää tavoitteeltaan oikeana ja aikataulultaan kiireellisenä. Kuten esityksen yleisperusteluissakin (otsikko 2.1.3) on todettu, olisi voimassaolevan kansallisen lainsäädännön pitänyt olla yhteensopivaa yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa asetuksen soveltamisen alkamisesta lähtien.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettuun lakiin oli tarkoitus tehdä yleisestä tietosuoja-asetuksesta johtuvat muutokset muiden muutosten yhteydessä hallituksen esityksellä eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 62/2018 vp). Hallituksen esitys kuitenkin raukesi eduskunnassa keväällä 2019 vaalikauden päättyessä. Yleisen tietosuoja-asetuksen vuoksi tarpeelliset muutokset on nyt valmisteltu uudelleen tähän esitykseen.

TietosuojaValtuutetun toimiston valmisteluvaiheessa ja aiemman eduskuntakäsittelyn yhteydessä esiin nostamat asiat on otettu hyvin huomioon esityksessä. Tässä lausunnossa on tarve kiinnittää huomioita vain esityksen seuraaviin kohtiin.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely

Esityksessä ehdotetaan pääosin nykytilaa vastaavasti säädettäväksi (3 § 1 momentin 7 kohta), että henkilöasiakasrekisteriin voidaan tallettaa henkilöasiakkaasta sellaiset terveydentilaa ja työ- ja toimintakykyä koskevat tiedot, joilla on vaikutusta henkilön työllistymiseen ja jotka ovat välttämättömiä palvelujen tarjoamiseksi hänelle. Tietojen käsittelylle on yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetty selkeä tarve, johon ei ole huomauttamista.

Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan kyseisten erityisten henkilötietoryhmien käsittelyperusteiksi on tunnistettu tietosuoja-asetuksen 9.2 artiklan b ja h alakohdat. Perustelujen mukaan on tulkinnanvaraista, kumpi näistä käsittelyperusteista tulisi kyseenä. Ehdotetun sääntelyn katsotaan kuitenkin täyttävän molempia näitä käsittelyperusteita koskevat vaatimukset. Esityksessä ei tarkemmin eritellä miten sääntelyn täydentäisi tai täsmentäisi tietosuoja-asetusta.

Tätä näkemystä käsittelyperusteesta on syytä vielä arvioida ja vähintään perusteluissa yksilöidä se, millä tavoin esitys täsmentää tai täydentää yleistä tietosuoja-asetusta.

Samassa yhteydessä on myös syytä arvioida voisiko käsittelyn perusteena tulla kyseeseen tietosuojalain (1050/2018) 6 §:n 1 momentin 2 kohta, jossa säädetään erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittelystä, jos käsittelystä on säädetty laissa tai jos käsittely johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Tämä kansallinen säännös on annettu tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan nojalla, joka sisältää mahdollisuuden poiketa erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelykiellosta jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, jos käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä.

Sanotun yleisen tietosuoja-asetuksen alakohdan mukaan henkilötietoja voi käsitellä tärkeää yleistä etua koskevasta syystä jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Oikeuskansleri on eduskunnan perustuslakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa 11.04.2018 (Dnro OKV/11/21/2018) kiinnittänyt huomiota siihen, että edellä mainittuja vaatimuksia ei ole nimenomaisesti sisällytetty nyt jo hyväksyttyyn tietosuojalakiin.

Mikäli käsittelyn katsottaisiin perustuvan tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaan, olisi ehdotettua sääntelyä siten arvioitava yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g) alakohdan tarkoittaman tärkeän yleisen edun ja oikeasuhtaisuuden kannalta.

Hallintovaliokunta on kiinnittänyt asiaan erityistä huomiota tietosuojalaista antamassaan mietinnössä (HaVM 13/2018 vp). Valiokunta on korostanut, että säätämisen tarve tärkeää yleistä etua koskevasta syystä ja käsittelyn oikeasuhtaisuus tavoitteeseen nähden tulee arvioida ja perustella kunkin erityislain säätämisen yhteydessä. Tältä osin kyse ei ole tavanomaisesta lainsäätäjän harkinnasta, vaan liittyy tietosuoja-asetuksen oikeudellisesti velvoittavan vaatimuksen toteuttamiseen.

Käyttöoikeudet

Esitys sisältää poikkeuksellisen yksityiskohtaisia säännöksiä käyttöoikeuksista mukaan lukien niiden myöntäminen, muuttaminen ja poistaminen. Säännöksiä voidaan pitää tavoitteiltaan oikeana edistäessään osaltaan asiakastietojärjestelmän tietoturvallisuutta.

Esityksen nojalla jää kuitenkin epäselväksi onko käyttöoikeuksista säätäminen näin yksityiskohtaisesti tarpeellista tai edes mahdollista tietosuoja-asetuksen täydentämiseksi ja täsmentämiseksi. Lähtökohtana on pidettävä sitä, ettei tietosuoja-asetuksen mukaistakaan kansallista lainsäädäntöä tulisi olla.

Tietosuoja-asetuksen säännökset käsittelyn turvallisuudesta (32 artikla) kattavat jo käyttöoikeuksien hallintaa koskevat velvoitteet. Yleisen tietosuoja-asetuksen 32 artiklan 4 kohdassa on myös erikseen säädetty, vastaavalla tavalla kuin 28 ja 29 artiklassa, että rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän alaisuudessa toimivan henkilön on käsiteltävä henkilötietoja rekisterinpitäjän ohjeiden mukaisesti, ellei laissa toisin vaadita. Ainoastaan tältä osin on mahdollisuus kansalliseen liikkumavaraan. Mahdollinen tarve kansalliselle liikkumavaralle seuraa erityislainsäädännöstä ja tulee arvioida sen valmistelun yhteydessä.

Esitystä onkin syytä vielä arvioida tietosuoja-asetuksen kansallisen liikkumavaran näkökulmasta, sekä perusteltava miten esitetyt säännökset suhtautuvat erityisesti yleisen tietosuoja-asetuksen 32 artiklan mukaiseen liikkumavaraan.

Lisäksi on syytä huomata, että tiedonhallintalain säännökset kattavat myös käyttöoikeuksien hallinnan ja näitä yleislain säännöksiä sovelletaan myös TE-toimiston asiakastietojärjestelmään ja käyttöoikeuksien myöntämiseen, kuten myös esityksen perusteluissa on todettu (4a §:n yksityiskohtaiset perustelut).

Mikäli käyttöoikeuksia koskevaa sääntelyä kuitenkin pidetään mahdollisena kansallisen liikkumavaran näkökulmasta, tulisi esityksessä yksilöidä se, millä tavoin esitys täsmentää tai täydentää yleistä tietosuoja-asetusta. Lisäksi olisi hyvä, että esityksen perusteluissa tai muualla hahmotettaisiin selkeämmin sovellettavien lakien välinen suhde (asetus, kansallinen yleislaki ja erityislaki) siten, että käytännön toimijat saavat selkeän kokonaiskuvan relevantin lainsäädännön osalta. Nyt käyttöoikeuksia koskevan sääntelyn yhteydessä ei ole yksilöity esitettyjen säännöksiin suhdetta tietosuoja-asetuksen 32 artiklan mukaisiin rekisterinpitäjän ja käsittelijän velvoitteisiin käsittelyn turvallisuudesta huolehtimisessa.

Mikäli käyttöoikeuksia koskevaa sääntelyä pidetään mahdollisena, tulisi esityksessä täsmentää myös miksi ja mihin tarkoitukseen työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen (KEHA-keskuksen) toimeksiannosta asiakastietojärjestelmän kehittämis- tai ylläpitotehtäviä tekevän tahon palveluksessa oleva tarvitsee käyttöoikeudet (5.3 §). Varsinkin teknistä ylläpitoa ja kehittämistä tekevät eivät välttämättä lähtökohtaisesti tarvitse oikeutta itse tietokannan sisältöön ja tietojen näkymisen estäminen on kohtuudella mahdollista (esim. kannan salaus).

Lisäksi esitys jättää epäselväksi (5a §:n 1 momentin 2 kohta) poistetaanko käyttöoikeudet mistä tahansa yleisen tietosuoja-asetuksen tai tietosuojalain vastaisesti käsittelystä (esim. käyttäjä ei toteuta rekisteröidyn tarkastusoikeutta asianmukaisesti tai syöttää yksittäisen virheellisen tiedon). Käyttöoikeuksien poistaminen on kuitenkin varsin vahva toimenpide ja voi johtaa jopa työ- tai virkasuhteen päättymiseen, kun työnteon mahdollisuuksia ei enää ole. Sääntelyä on tältä osin syytä vielä arvioida.